

РІШЕННЯ
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Ганна ХУТОРНА, 1996 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2022 році Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара за спеціальністю «Філологія», навчається в аспірантурі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України з 2022 р., виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Філологія».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, м. Дніпро від «03» грудня 2025 року № 383, у складі:

Голова разової
ради –

Ірини ПОПОВОЇ, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри української мови, декана факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Офіційних
опонентів –

Олександра РЕБРІЯ, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна;

Тетяни КРИСАНОВОЇ, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри практики англійської мови Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Наталії ГОЛУБЕНКО, кандидата філологічних наук, доцента кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Київського національного лінгвістичного університету;

Рецензентів –

Наталі ДЬЯЧОК, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри загального мовознавства та слов'янознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

на засіданні «23» січня 2026 року прийняли рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Ганні ХУТОРНІЙ на підставі публічного захисту дисертації «Дослідження інтерсеміотичних моделей перекладу з англійської мови українською на матеріалі екранізованого літературного твору» за спеціальністю 035 Філологія.

Дисертацію виконано в Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, м. Дніпро.

Науковий керівник: Олена ПАНЧЕНКО, доктор філологічних наук, професор, завідувачка кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису із дотримання вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами). У дисертації вперше здійснено комплексне дослідження інтерсеміотичного перекладу як процесу переходу літературного твору в екранізацію із залученням запропонованої інтермедіальної моделі інтерсеміотичного аналізу, визначено ключові компоненти та закономірності такого переходу, а також досліджено процес перекладу філософських концептів у художньому творі та зможу збереження таких концептів в екранізації. Запропоновано методiku інтерсеміотичного аналізу, яка передбачає визначення епізоду як основної одиниці дослідження інтерсеміотичного перекладу й враховує як семантичну завершеність, так і мультимодальну реалізацію елементів, які трансформовано в екранізації. Уперше здійснено зіставлення результатів інтерсеміотичного перекладу з результатами традиційного міжмовного перекладу текстових фрагментів. Результати дослідження також можуть бути інтегровані в освітній процес Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Дисертація виконана державною мовою із дотриманням вимог до оформлення дисертації, встановлених МОН України. Обсяг основного тексту дисертації відповідає нормам, встановленим освітньо-науковою програмою «Філологія» за спеціальністю 035 Філологія Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України.

Здобувачка має 11 наукових публікацій за темою дисертації, з них 3 – одноосібні статті у наукових фахових виданнях України, 1 – у періодичних виданнях інших держав, 2 – у колективних монографіях, 5 – тези доповідей, представлених на двох міжнародних та трьох вітчизняних наукових конференціях. Опубліковані статті відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, зокрема:

1. Хуторна Г. П. Екранізація літературного твору як особливий вид інтерсеміотичного перекладу. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету, серія «Філологія» 2023. № 61. С. 162–168. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2023.60.2.37> **(фахове видання категорії Б).**

2. Хуторна Г. П. Епізод як одиниця інтерсеміотичного перекладу. Український смисл: збірник наукових праць / гол. ред. д-р філол. наук, проф. І.С. Попова. Дніпро : Ліра, 2024. Вип. 2. С. 122–136. <https://doi.org/10.15421/462430> **(фахове видання категорії Б).**

3. Khutorna H. The role of an episode in reproducing intermedial relations in intersemiotic translation. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2025. Вип. 19. С. 248–260. <http://dx.doi.org/10.30970/ufl.2025.19.4823> **(фахове видання категорії Б).**

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої ради та присутні на захисті фахівці:

Голова спеціалізованої вченої ради Попова Ірина Степанівна, доктор філологічних наук (10.02.01 – українська мова), професор кафедри української мови, декан факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Зауважень немає.

Офіційний опонент – Ребрій Олександр Володимирович, доктор філологічних наук (10.02.16 – перекладознавство), професор, завідувач кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Зауваження:

1. На мою думку, дещо некоректно сформульовані деякі методологічні поняття дисертації. Зокрема, мета не відповідає назві, адже в ній не згадано про моделювання інтерсеміотичного перекладу. До того ж у визначенні мети фігурує слово «аналіз», що вважається некоректним. Так само, в об'єкті та предметі дослідження не простежується кореляція з назвою дисертації. У визначенні предмету дослідження використано слово «особливості», яке недостатньо конкретизує, на чому саме в об'єкті зосереджено увагу дослідниці.

2. Є деякі зауваження стосовно положень, що виносяться на захист. На мою думку, положення № 1, 2 і 3 є занадто загальними і не відбивають новизни дослідження та отриманих в його перебігу результатів.

3. На с. 88 згадується використання статистичного методу «для збирання, аналізу та оброблення інформації», втім авторка не розкриває, ані про яку інформацію йдеться, ані як використано цей метод. Скоріш за все, тут мається на увазі метод кількісних підрахунків, який дійсно було залучено для визначення частотності застосування перекладацьких трансформацій.

4. Хотілося б отримати роз'яснення стосовно відмінності між такими трансформаціями, як калькування та дослівний переклад, яка не є очевидною ані з їхніх визначень (с. 97), ані з прикладів ілюстративного матеріалу (див., зокрема, приклад на с. 162, який авторка описує водночас як калькування і як дослівний переклад).

5. Як мені здається, з дослідницького ланцюга несправедливо вилучено такий важливий компонент, як сценарій, статус якого з позицій перекладознавства все ще залишається неостаточно визначеним. Важливим в цьому випадку є те, що саме сценарій є основою інтерсеміотичного перекладу, до того ж частиною сценарію є скрипт, тобто вербальний модус майбутньої аудіовізуальної репрезентації літературного першотвору.

Офіційний опонент – Крисанова Тетяна Анатоліївна, доктор філологічних наук (10.02.04 – германські мови), професор, професор кафедри практики англійської мови Волинського національного університету імені Лесі Українки.
Зауваження:

1. Викликає запитання визначення статусу екранізації як «перекладу» у перекладознавчому сенсі.

1.1 Чи екранізація завжди може вважатися перекладом? Чи завжди вона прагне до смислової або стилістичної еквівалентності з літературним оригіналом? Режисерська інтерпретація може передбачати свідомі зміни концептуальних структур, ідеологічну переінтерпретацію тексту або роботу з культурним міфом, що формується навколо твору, а не безпосередньо з текстом. У результаті існує ризик, що інтерсеміотичний аналіз окремих епізодів насправді досліджує новий авторський дискурс, тоді як опис цих явищ ведеться категоріями перекладу, що потенційно приведе до спотворення концептуальної точності інтерпретації.

1.2 Потребує уточнення трактування інтерсеміотичного перекладу в дисертації: чи розглядає його авторка як орієнтацію на еквівалентність щодо літературного тексту, чи як семіотичне реконструювання смислу засобами іншої знакової системи. У випадку екранізації таке реконструювання є закономірним, оскільки фільм вибудовує смисл через специфічні для кіно семіотичні ресурси – візуальний ряд, музику, рух камери, а вербальний модус реалізується переважно в діалогічній формі. За такого підходу трансформації тексту не обов'язково мають трактуватися як смислові втрати, а інтерсеміотичний переклад постає радше як дискурсивна практика смислотворення, ніж як процедура встановлення відповідностей.

2. Потребує уточнення трактування поняття «концепт» у дисертаційній роботі.

2.1 В усталеній лінгвістичній традиції концепт розглядається як ментальна когнітивна структура, що відображає узагальнене знання, досвід і культурно-історичні уявлення носія мови. У роботі авторка визначає «життя»,

«минуле» та «історія» як складні філософські концепти, проте аналіз здійснює здебільшого через образність, реалізовану вербальними або візуальними засобами, та збереження цих образів у перекладі. Вислови на кшталт: «у романі присутні глибокі, потужні образи філософського характеру...», «У романі образ минулого є структурною та образною домінантою...» (с. 175), «філософські образи в серіалі реалізовано безпосередньо через візуальні засоби та сюжетні повороти» (с. 173), «...внаслідок інтерсеміотичного перекладу концептуальну глибину образу минулого втрачено» (с. 174) свідчать, що акцент робиться на художньому втіленні, а не на ментальній когнітивній структурі концепта. У зв'язку з цим більш точним і науково обґрунтованим було б використання терміну «образ» замість «концепт» для позначення «життя», «минулого» та «історії».

2.2 Потребує уточнення трактування поняття «філософський концепт» у дисертаційній роботі. Роман 11.22.63 не є філософським у строгому сенсі, а належить до наративів масової культури з філософськими мотивами. Відповідно, «минуле», «життя» та «історія» радше слід розглядати як наративні образи, а не повноцінні філософські категорії. Постає питання: чи доречно вживати термін «філософські концепти», а не, наприклад, «екзистенційні», «світоглядні» чи «наративні образи» у контексті аналізу трансформацій у міжмовному та інтерсеміотичному перекладі?

3. Варто відзначити, що виділення епізоду як аналітичної одиниці є важливим здобутком дисертаційної роботи, оскільки забезпечує структурованість інтерсеміотичного аналізу. У той же час виникає питання: оскільки матеріал дослідження включає 50 епізодів роману «11.22.63» та його екранізації, а також 300 окремих фрагментів літературного тексту, як саме встановлюється кореляція між ними? Які межі фрагментів та як вони корелюють з епізодами? Чи дає така структурна розбіжність можливість простежити закономірності трансформації концептів на різних рівнях тексту та інтерпретації?

4. Наступне зауваження стосується методично непідтвердженого використання в роботі термінів «деякі», «нерідко», «найосновніший», «майже» тощо, зокрема у висловах: «...через вилучення вербальних описів, які нерідко мають навіть більшу силу та вплив...» (с. 119), «Деякі репліки діалогів збережені майже повністю» (с. 120), «Однією з найосновніших особливостей інтерсеміотичного перекладу» (с. 120). Таке формулювання створює враження узагальнення, яке не підтверджене кількісними даними або системним аналізом. Доцільно уточнити, у яких контекстах і за яких умов зазначене явище справді є типовим, що підвищить аналітичну точність і наукову обґрунтованість висновків.

5. У роботі інколи зустрічаються оцінні формулювання дисертантки, наприклад, «цілком вдале рішення» (с.124) щодо адаптації режисером

персонажних мотивів у серіалі, зауваження дисертантки щодо режисерського рішення, що «не було критичної потреби змінювати одяг «екранної» Сейді» (с.125) або «Найперші зміни, які впадають в око, – це зовнішні» (с.129). Такі твердження мають суб'єктивний характер і не підкріплені чіткими критеріями оцінки. Для підвищення наукової точності доцільно описувати адаптаційні рішення нейтральною мовою, вказуючи, які функційні особливості персонажа зберігаються та які трансформації відбуваються через медіум.

Офіційний опонент – Голубенко Наталія Іванівна, кандидат філологічних наук (10.02.16 – перекладознавство), доцент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Київського національного лінгвістичного університету. Зауваження:

1. Які саме критерії/індикатори Ви вважаєте достатніми, щоб стверджувати, що концепт минуле/життя/історія “збережено” в екранізації: лексико-семантичні маркери, наративні функції епізоду, повторювані візуальні символи, музичні лейтмотиви, монтажні патерни, акторська пластика? Чи можливо запропонувати шкалу (рівні) збереження концепту (повне/часткове/компенсоване/втрачене) та продемонструвати її відтворюваність на іншому матеріалі?

2. Як у методиці дослідження формалізовано межі епізоду в романі й серіалі (наративний злам, зміна простору/часу, завершеність мікроподії, кульмінаційність, зміна фокалізації)? Що робити з випадками “розщеплення” одного літературного епізоду на кілька екранних сцен або навпаки – контамінації кількох літературних епізодів в одну сцену? Які правила зіставлення Ви вважаєте пріоритетними: семантичні, композиційні чи функційно-наративні?

3. У представленому дослідженні запропонована продуктивність трансформацій (модуляція, транспозиція, еквівалентність, вилучення тощо) для міжмовного перекладу фрагментів-носіїв концептів. Наскільки коректно говорити про “еквівалентність” чи “модуляцію” у візуально-звуковому кодуванні, де одиниці не є суто мовними? Чи потребує інтерсеміотичний аналіз розширеної типології трансформацій (наприклад, “візуалізація підтексту”, “аудіалізація емоційної домінанти”, “символічна компенсація”, “монтажна редукція”), і як таку типологію верифікувати?

4. Наскільки запропонована інтермедіальна модель та методика інтерсеміотичного аналізу є придатними для застосування поза жанром масової художньої літератури (наприклад, модерністський роман, постмодерністський текст, нон-фікшн)? Які параметри моделі є універсальними, а які є жанрово та культурно специфічними?

Рецензент – Дьячок Наталя Василівна, доктор філологічних наук (10.02.02 – російська мова), професор, завідувач кафедри загального мовознавства та

слов'янознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Зауваження:

1. Чи є інтерсеміотичний переклад в актуальному його розумінні предметом лінгвістичних розвідок, чи він є лише ланкою між інтерпретуванням тексту тією чи тією мовою? Адже в роботі вказано, передусім, що «Переклад як процес трансформації змісту з однієї мовної системи в іншу...» (с. 32). Поясніть, будь ласка, свою позицію щодо цього питання.

2. Чи можуть бути моделі перекладу універсальними, якщо враховувати індивідуальність і особливості кожної семіотичної (мовної чи позамовної) системи? Чи можна взагалі говорити про моделі як такі в галузі перекладознавства? Можливо, доцільніше послуговуватися терміном правило, закон, система правил / законів перекладу? Про це згадує дослідниця на стор. 34: «У сучасних мовознавчих дослідженнях поняття модель набуває трьох основних значень: 1) як структурний або функційний аналог досліджуваного явища; 2) як своєрідна метамова – система правил, у межах яких відбувається аналіз граматики мови та формування наукових висновків; 3) як окрема лінгвістична одиниця». Утім, потрібно однозначне й чітке визначення поняття моделі.

3. Далі, на стор. 36, авторка дослідження зауважує: «З огляду на зазначені визначення та характеристики вважаємо доцільним у нашому дослідженні послуговуватися визначенням лінгвістичної моделі як абстрагованої, штучно створеної лінгвістичної реальної/ірреальної побудови, що відтворює своїми особливостями реальний прототип для виконання лінгвістичних завдань. Оскільки дослідження провадимо в перекладознавчому аспекті, то такий підхід забезпечує не лише репрезентацію мовного матеріалу, але й дає змогу застосовувати модель у практичних дослідженнях перекладу, охоплюючи процеси адаптації, трансформації та збереження змісту». Виникає сумнів щодо універсальності пропонованої моделі, адже сутність її, яка описана в праці, охоплює ширше коло елементів – поза межами суто лінгвістичних досліджень.

4. Чи є традиційний міжмовний переклад інтерсеміотичним, враховуючи те, що будь-яка мовна система є системою відповідних знаків? В цьому разі мало б застосовуватися поняття мультимодальності, що ми й знаходимо починаючи зі стор. 67 і далі. Тут бажано уточнити, у яких відношеннях знаходяться ці два поняття – мультимодальність та інтерсеміотичність, чи належать вони до спільної галузі тощо.

5. Зважаючи на те, що «Інтерсеміотичність – це поняття, що описує **переклад знакових систем однієї мови чи медіа іншою** (виділено нами – Н. Д.). Вона охоплює такі процеси, як адаптація літературних творів у кіно, театральні постановки, ілюстрації, музичні інтерпретації тощо. Інтерсеміотична трансформація передбачає передавання не лише змісту, а й естетики та емоційного впливу. Інтерсеміотичність є невід'ємною частиною будь-якого

художнього тексту» (с. 60-61), хочемо уточнити, яке місце у системі перекладу посідає інтерсеміотика? Яке місце відведене традиційному перекладу?

6. Чи можливий переклад концептів? Чи можлива лише їх образна, символічна інтерпретація?

Результати відкритого голосування:

"За" – 5 (п'ять) членів ради,

"Проти" – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Ганні ХУТОРНІЙ ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

ІІІІІ
(підпис)

Ірина ПОПОВА